

Zatim auktor proučava pojam auktoriteta u djelima sv. Frane Saleškog i pronalazi da je kod njega glavni motiv posluha ljubav.

Opet se javlja G. Virt sa člankom »Epikia sa psihoanalitičkog stajališta«. Najprije izlaže Freudovu teoriju o egu i superegu i prati razvoj superega kroz djetinjstvo i mladost. Nakon toga dolazi do zaključka: »Kako se odnosi zrela savjest prema superegu, tako se odnosi epikia prema pozitivnom zakonu« (113). Tko se želi služiti epikiom mora imati zrelu savjest, poznavati sadržaj zakona i njegovu važnost, znati kakav auktoritet i koji razlozi stoje iza zakona, paziti da ne povrijedi opće dobro te biti načistu s time zašto se opredjeljuje za epikiu mjesto za zakon. Pisac uspoređuje nad-ja i savjest te nalazi među njima dodirne i razlikovne točke.

Razni oblici pounutrašnjenja (internalizacije) utječu na uporabu epikie. Ona doduše oslobađa od zakona, ali ne samo u smislu olakšanja tereta. Ona čak može i povećati teret ako to traži savjest. Stoga se epikiom smije služiti samo izgrađena savjest, koja dobro pozna zakon i njegovu svrhu. Savjest se opredjeljuje za duh zakona, ne za njegovo slovo.

Posljednji prilog u knjizi pripada profesoru Hörmannu. Pod naslovom »Posluš mjesto odgovornosti?« — on izlaže odnos između pokoravanja savjesti i pokoravanja auktoritetu. Odmah na početku obračunava s poznatom nje-mačkom kralicom »Befehl ist Befehl«. Pozivajući se na nju, kukavice su vjerno služile svim režimima, a danas ljudi bez savjesti njome opravdavaju vršenje pobačaja. »Posluš nije sam po sebi i u svakom slučaju čudoređno dobro«, tvrdi Hörmann (143). Posluš je samo onda etički vrijedan kad se njime u slobodi ostvaruje dobro, uvijek u skladu s Apsolutnim Dobrom. Samo Bogu se imamo pokoravati bez iznimke. Nitko od ljudi nema pravo na naš bezuvjetni posluš.

Uvijek važi staro načelo: posluš prestaje onoga časa kad se od nas traži neko moralno zlo. Kada, međutim, zakoniti auktoritet (vjerski ili građanski) u granicama svoje kompetencije traži ono što je za opće dobro, dužni smo ga slušati, ne odričući se pri tome vlastite odgovornosti. Formalni pristanak na zapovjedeni zlo nije nikada moralno opravdan (materijalni samo u određenim uvjetima).

Auktor kratko i sažeto dotiče probleme koji su još uvijek aktualni: materijalna suradnja, slučajevi dvostrukog učinka, biranje manjeg zla, sukob dužnosti, ratne represalije, strijeljanje taoca i slično. Za medicinsko osoblje je važno pitanje eutanazije i zakonskog abortusa. Premda na onome koji naređuje slične stvari leži veća odgovornost, ni podložnik nije bez krivnje ako pristaje uz nemoralnu zapovijed (svi su se nacisti na sudu u Nürnbergu branili naredbama svojih vojnih i partijskih starješina).

Pisci knjige su odlično obradili svoj zadatak s povjesnog, psihoanalitičkog i moralnog stanovišta. Možda bismo još samo poželjeli da je uzeta u obzir i asketska strana posluha. Svi članci su opskrbljeni brojnim i dragocjenim bilješkama. Argumentacija je suvremena i praktična. Sadržaj zanimljiv i aktualan. Čitava knjiga je nov i vrijedan prilog suvremenoj moralnoj misli.

STOTA OBLJETNICA LISTA BISKUPIJE SPLITSKE I MAKARSKE

Ivan Ostojić

Godine 1828. bulom pape Leona XII. *Locum beati Petri* združena je sa splitskom biskupijom čitava makarska i dobar dio ukinute trogirске. Time je biskup u Splitu postao ordinarijem prostranijega područja i većega broja vjernika nego ijedan drugi u Dalmaciji. Crkvene odluke i vjerske vijesti općega značenja on je saopćivao svećenstvu i vjernicima preko generalnoga vikarijata u Makarskoj, provikarijata u Trogiru i preko sedam prostranih

dekanata združenih biskupija. Takvo se saopćivanje prenosilo sporo i teško, jer su gotovo sto i pedeset župnih postaja i stanoviti broj drugih crkvenih ustanova morale prepisivati i lošim prometnim sredstvima dalje prosljeđivati okružnice, dok se ponovno ne vrate u središte, odakle su bile upućene. Zbog toga je zaslužni biskup Marko Kalogjera (u Splitu 1867—1888) odlučio ubrzati, olakšati i poboljšati obaviještavanje svojega klera i ujedno podignuti njegovu obrazovnu razinu izdavanjem prikladnog dijecezanskog časopisa. Taj se časopis pojavio u siječnju 1878. kao prvi crkveni službeni vjesnik u Dalmaciji. Iste godine i istoga mjeseca je izišao i prvi broj vjesnika za arheologiju i povijest dalmatinsku. Splitski svećenici su oba ta kulturna mjesečnika prihvatili i u njima surađivali; svećenik je jednome uvijek, a drugome mnogo godina bio urednikom.

Kalogjerinom vjesniku, u skladu s ondašnjim dvojezičnim uredovanjem, dano je hrvatsko i talijansko ime: *List biskupije spljetske i makarske, Foglio delle diocesi di Spalato e Macarsca*. List je prve godine nad naslovom isticao geslo *Faljen Isus!*, a zatim do kraja 1888. godine *Hvaljen Isus!* Kad je te godine Kalogjera umro, odredio je kapitularni vikar Antun Vušković, da se u biskupskoj kuriji zapisnik vodi hrvatski, i da se listu biskupije od 1889. godine ostavi samo hrvatska polovica dotadašnjega naslova, tj. *List biskupije spljetske i makarske*. Godine 1892, pošto su i neki pisci počeli pisati *Split mjesto Spljet*, list dobiva naslov *List biskupije splitske i makarske*. Da bi se jače istakla tijesna veza dviju združenih dijeceza, 1915. godine se ime mijenja u *List biskupije splitsko-makarske*, a od 1917. nespretno se ispravlja u *List biskupije splitske-makarske*. Daljnje promjene u naslovu slijedile su ovim redom: 1924. postaje *List biskupije splitske-makarske ujedno službeno glasilo šibenske biskupije*, ali se 1926. vraća na *List biskupije splitsko-makarske*. U dogovoru s hvarskom kurijom list se od 1927. zvao *List biskupije splitsko-makarske ujedno službeno glasilo hvarske biskupije*. Napokon za talijanske okupacije u godini 1942. pred taj naslov stavljen je još njegov latinski prijevod: *Folium Dioceseos Spalatensis et Makarskensis necnon Pharensis*. Slijedeće, 1943. godine pod tim devetim nazivom prestaje izlaziti nakon dvobroja za srpanj i kolovoz.

Kroz čitavo vrijeme postojanja list je nosio na sebi oznaku da je vlasništvo biskupske kurije u Splitu.

Od biskupa Kalogjere je osnovan kao mjesečnik u formatu od oko 29 × 30 cm i takav je ostao sve do kraja. U redovitim okolnostima izlazio je svakoga mjeseca po jedan broj s poprečno osam, a nekih godina i s više štampanih stranica. U nepovoljnim ratnim i poratnim prilikama znao se pojavljivati nakon dva, tri pa i nakon više mjeseci u jednom sveščiću s oznakom dvaju, triju i više brojeva. Godine 1922. zbog financijskih poteškoća nije izišao ni jedan put.

Cijena se listu mijenjala mnogo puta. Od 1878. godišnja mu je pretplata iznosila 1 forint i 20 novčića. Godine 1900. Austrija je jedan forint zamijenila s dvjema krunama, pa je od tada do 1908. godine nepromijenjena visina pretplate iznosila 2 kr. i 40 para.

Poslije toga se deset puta povisivala. Navest ćemo sve te povišice, jer po njima možemo pratiti padanje vrijednosti novca zbog očekivanja, dolaska i posljedica dvaju svjetskih ratova. Dakle, cijena mu se prvi put digla 1909. godine na 3, 1913. na 4, 1916. na 5, 1918. na 10, 1919. na 12, 1920. na 20, a 1921. na 40 kruna. Nakon promjene kruna bivše Austrije u dinare kraljevine SHS u omjeru četiri prema jedan, i zbog nagloga poskupljivanja, pretplata je 1923. godine iznosila din. 40, zatim 1924. din. 50, 1940. din. 60, a za okupacije 1942. godine 22, 80 talijanskih lira ili 60 kuna.

List biskupije tiskan je prve godine tiskom *Spirid. Artale* u Zadru. Od 1879. do 1897. brzotiskom *Ante Zannonija*, 1897. u *Narodnoj tiskarni*, od 1898. do 1903. kod *Dragutina Russo* i od 1903. do 1919. u *Leonovoj tiskari*, sve u Splitu. Po nekoliko brojeva 1919. i 1920. godine štampala je *Dubrovačka hrvatska tiskara* u Dubrovniku, a ostatak iz 1920. do početka 1924. ponovno *Leonova tiskara*. Na početku 1924. izgorjela je Stara biskupija u prizemlju koje se nalazila Leonova tiskara, pa je čitavu tu godinu list tiskan u *Narodnoj tis-*

kari u Splitu. Godine 1925. po treći put dolazi u *Leonovu tiskaru* i u njoj ostaje do kraja. Najduže se tiskao u Leonovoj tiskari, jer je nju kao poduzeće biskupskoga sjemeništa osnovao biskup Nakić, i dao joj ime po onda vladajućem papi Leonu XIII, sa svrhom da širi izdanja kršćanskoga usmjerenja. Zbog toga je i bila smještena u staroj biskupskoj palači kod katedrale.

U 65 godina je List biskupije promijenio jedanaest urednika, koji su nadolazili ovim redom: *Toma Morović* (1878—1883), *Franjo Jerčić* (1883), *Antun Jelić* (1883—1887), *Andrija Matas* (1887—1918), *Vicko Fulgosi* (1918), *dr. Miroslav Matijaca* (1919—1924), *Nikola Matulić* (1924—1928), *Ivan Mikić* (1929), *Jakov Parać* (1930—1933), *dr. Ivan Vuksanović* (1934—1935) i *dr. Urban Križomali* (1936—1943). Po tim imenima i godinama doznajemo, da je marljivi ravnatelj biskupskog arhiva i počasni doživotni prisjednik kurije Andrija Matas toliko dugo uređivao list sam, koliko gotovo svih deset ostalih njegovih prethodnika i nasljednika zajedno.

U listu su bila zastupljena tri jezika: hrvatski, talijanski i latinski, no tako da su talijanski i latinski s vremenom ustupili mjesto hrvatskomu. Latinski se održao čitavo vrijeme, ali samo u papinim pismima i odredbama rimskih kongregacija ili u pokojem povjerljivom biskupovu saopćenju svećenicima. Talijanski je poslije prvoga svjetskog rata nestao, da se ponovno pojavi za vrijeme talijanske okupacije u drugom svjetskom požaru. Susrećemo koji put i staroslavenski i grčki i francuski i njemački, ali samo u prigodnoj pjesmi ili na hvalospjevnom natpisu u čast kojem nebesniku ili u povodu imenovanja, ustoličenja, jubileja, pastirskog pohoda ili smrti kojega dostojanstvenika. Hrvatski tekstovi su slijedili njima suvremeni način pisanja, pa je u prvoj polovici izlaženja vladao etimološki pravopis, koji se u drugoj polovici postepeno povukao pred fonetskim.

Sadržaj Lista biskupije dijeli se na službeni i neslužbeni dio. Službeni dio sačinjavaju papina pisma, odluke Sv. Stolice, okružnice, pastirske poslanice, naredbe i oglasi ordinarijata, rješenja slučajeva duševnosti, a i naredbe i oglasi civilnih vlasti. Sve ostalo spada u neslužbeni ili poluslužbeni dio. To su: rasprave i članci, vijesti, nekrologija i bibliografija. Desetak posljednjih godišta je pomalo ilustrirano.

U neslužbenom dijelu glavnu pažnju zaslužuju *rasprave i članci* autora, koji nisu pripadali hijerarhiji. Tu imamo dva perioda takvih radova. Prvi period obuhvaća jedanaest prvih godina lista ili jedanaest posljednjih godina biskupovanja Kalogjere, a drugi period dvanaest godina prije drugoga svjetskog rata. U prvom periodu objavljeno je sedamdesetak radova iz raznih područja s velikom prevagom praktične problematike uzete iz pastorala i kanonskog prava. Prilično je zastupana crkvena povijest i kateheza, a pomalo i hagiografija, biografija, duhovni život, sociologija, apologetika, homiletika i liturgika.

Nakon Kalogjere dolazi biskup Filip Franjo Nakić (1889—1910), koji listu udara pečat stroge službenosti, pa u njemu u to vrijeme osim pokoje prevedene ili prerađene rasprave nema izvornih neslužbenih članaka. Nakićev nasljednik Antun Gjivoje (1911—1917) u drugom je broju 1913. godine preko uredništva otvorio stupce osobito mlađemu kleru za radnje, koje bi se bavile teološkim i drugim znanstvenim pitanjima. Budu li one pronađene zgodnim za tisak, bit će primjereno nagrađene. Međutim, tom se pozivu odazvao samo jedan glas, pa od tada sve do 1928. godine objavljene su u listu samo četiri izvorne rasprave.

Godine 1929. počinje drugo, bogatije razdoblje. Otada pa do početka drugoga svjetskog rata objavljeno je više od sto i pedeset članaka, među kojima lijepi broj ozbiljnih rasprava. U tom vremenskom odsjeku na prvo mjesto dolazi domaća crkvena povijest s pomoćnim historijskim znanostima, pa pastoral; duhovni život, katehetika i kanonsko pravo uz zastupstvo svih grana teologije, biblijskih nauka i nekoliko primjera iz homiletike i liturgike.

U *Nekrologiju* je ubilježena smrt svih svećenika umrlih u ono vrijeme u dijecezi i nekoliko preminulih izvan nje. Najčešće su u objavi smrti opisani životni putovi pokojnika, među kojima su se pojedini istakli na raznim poljima kulturnoga i humanoga rada. Ovdje navodimo dvadeset poznatijih s oznakom

godine njihove smrti. To su: *Bakotić Vladimir* (1925), književnik i prevodilac; *Bervaldi dr. Josip* (1943), povjesničar stare splitske crkve; *Bosiljevac Drago* (1935), milosrdni samaritanac; *Božiković fra Jure* (1938), bibliclist; *Bučić Grgo* (1936), duhovni odgojitelj; *Bulić Frane* (1934), arheolog; *Čuka dr. Jakov* (1928), književni kritičar; *Despot fra Ivan* (1886), pjesnik; *Dević Ivan* (1906), povjesničar splitske crkve; *Draganja o. Vicko* (1926), slikar; *Kaer Petar* (1919), pisac domaće povijesti; *Lubin dr. Ante* (1900), danteolog; *Manger Petar* (1878), povjesničar splitske crkve i pjesnik prigodničar; *Pavišić o. Antun* (1913), sociolog i konferencijer; *Pavišić dr. Vjekoslav Cezar* (1905), biograf i prevodilac; *Pavlović Lučić Stjepan Benedikt* (1905), povijesni pisac; *Petravić Ante* (1941), književni kritičar; *Pivčević Ivan* (1933), povjesničar Poljica; *Prodan Ivan* (1933), politički književnik i novinar. Naveli smo ova imena i zato da bismo pokazali, gdje se mogu naći podaci, prema kojima bi se mogli ispraviti i upotpuniti pokoja pogreška i propust zapaženi u objavljenim prikazima o njihovu životu i radu.

Svaki broj lista biskupije imao je i *Vijesti*, koje su se prema predmetu razvrstavale u rubrike: *Vijesti iz katoličkoga svijeta*, *Dijecezanska kronika* i *Službene vijesti*. Osim toga se izvan tih rubrika nalaze posebni dopisi i više ili manje iscrpna izvješća o važnijim vjerskim ili crkvenim događajima.

Rubrika *Bibliografija* — koja je u dugom vijeku lista nosila i druga imena kao što su: *Knjižtvo*, *Književnost*, *Nove knjige* ili *Prosvjeta* — predstavljala je čitaocima novu literaturu. Pojava takvih djela bila je nerijetko popraćena čitavom raspravom o njihovu sadržaju i vrijednosti.

Na koncu dodajmo, da je List biskupije upravljao javne pozive za pružanje pomoći, i godinama donosio popis priloga sabranih u korist raznih crkvenih i humanih namjena. Takve su bile: Petrov novčić, Biskupska gimnazija u Splitu, proces beatifikacije biskupa Nikole Bijankovića, gradnja nove splitske katedrale, pobožne zaklade, ublaživanje teških posljedica prouzrokovanih ljudskom zlobom ili elementarnim nepogodama itd.

Dvije godine nakon prestanka Lista biskupije preuzeli su njegovu ulogu od 1946. do 1953. *Mjesečna okružnica* i od 1954. do 1965. godine *Službeni vjesnik biskupije splitske i makarske*. Taj je od 1966. do 1969. tj. do uspostave nadbiskupije, nosio ime *Vjesnik biskupije splitske i makarske*. Od tada pa do danas nadbiskupski ordinarijat izdaje šest puta godišnje ciklostilskom tehnikom umnoženi *Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske*.

»SVETA CECILIJA« 1978.

Institut za crkvenu glazbu u Zagrebu, br. 1—4, 1978.

Petar Zdravko Blajić

Vjerujemo da bi se malo koji narod mogao pohvaliti svojim glazbenim časopisom koji izlazi, s kraćim prekidima, već više od sto godina, kao što je to slučaj s časopisom *Sveta Cecilija*. Zato je bio potpuno opravdan znanstveni zbor održan 1977. u povodu 100. obljetnice prvoga broja *Svete Cecilije*. Na tom zboru sudjelovali su mnogi hrvatski glazbenici i muzikolozi kao i predstavnici drugih južnoslavenskih i nekih evropskih glazbenih ustanova, koji su s različitih stajališta osvijetlili pojavu i doprinos Sv. Cecilije upoznavanju naše glazbene baštine, podizanju glazbene kulture i općenito rastu i razvoju naše crkvene glazbe i uopće glazbe u nas. Prvi broj izišao je u Zagrebu 1877. s podnaslovom »List za pučku crkvenu glazbu i pjevanje«. Bio je to mjesečnik, prilično neredovit, koji je donosio popularne i informativne članke ponajviše o crkvenoj glazbenoj praksi, o pjevanju i orguljanju. Osnivač i urednik prvih